

Nr 132.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående tillstånd till skatteköp av den av aktiebolaget Västergötlands för-
enade kalkindustrier innehavda kronolägenheten Carls-
fors nr 2, en äng, i Bergs socken av Skaraborgs län;
given Stockholms slott den 6 mars 1942.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av stats-
rådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bi-
falla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departements-
chefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Ernst Wigforss.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 mars
1942.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden
PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON,
BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, EWERLÖF.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anför:

Genom kungörelse den 17 oktober 1919 (nr 660) förordnade Kungl. Maj:t,
i överensstämmelse med riksdagens beslut, dels att skatteköp i den ordning,
kungörelsen den 4 februari 1811 jämte övriga om användande av de till bru-
ken och bergverken upplåtna rekognitionsskogar utfärdade författningar fö-
reskreve, icke vidare skulle äga rum, dels ock att, i avbidan på utredning och
förslag rörande revision av gällande bestämmelser om skatteköp, tills vidare
och intill dess annorlunda kunde varda beslutat, skatteköp i andra fall icke
skulle, utom vad anginge de halländska kyrkornas hemman, Danviks hos-
pitals hemman och Visingsö skolegodshemman, äga rum.

Sedan utredning verkställdt rörande revision av skatteköpsbestämmelserna, föreslogs i proposition (nr 246) till 1930 års riksdag upphävande av det genom kungörelsen den 17 oktober 1919 utfärdade, tills vidare gällande förbudet mot skatteköp i vissa fall. I propositionen anfördes bland annat följande:

De krav, som före skatteköpsförbudets utfärdande framställdes om åtgärder i sådan riktning, hade sin grund bland annat i farhågor, att betydande kronoegendomar skulle genom skatteköp överföras i bolags ägo. Den nu utförda undersökningen har visat, att bolagen endast i ringa omfattning inneha kronojord med sådan rätt, att de jämlikt skatteköpsförfattningarna äga lösa densamma till skatte. Utredningens resultat bekräftar alltså riktigheten av andra lagutskottets uttalande vid 1919 års lagtima riksdag, att frågan om bolags förvärfv av åborätt till eller skatteköp av kronan tillhörig jord är av ringa praktisk betydelse.

Enligt gällande grunder för skatteköpskillningarnas bestämmande uppgå dessa till efter nuvarande förhållanden mycket obetydliga belopp; för de ännu kvarstående kronohemmanen utgör skatteköpskillningen i medeltal icke fullt tio kronor för varje fastighet. Det må under sådana förhållanden vara ganska naturligt, att den uppfattningen kommit att göra sig gällande, att kronan genom skatteköpsförfarandet utan rimligt vederlag avhänder sig sin fasta egendom; skatteköpen hava också karakteriserats såsom »gåva» från kronans sida. För ett riktigt bedömande av denna fråga är det emellertid nödvändigt att för sig klargöra, vilka rättigheter äro i kronans behåll med avseende å fastigheter, som upplåtits med åborätt. Uppenbarligen är det endast värdet av dessa rättigheter, som kronan avhänder sig vid skatteköp.

Av redogörelsen rörande åborättens innehåll framgår, att åbon, såvitt angår inägojorden, äger utan någon inskränkning tillgodogöra sig fastighetens avkastning. Vad beträffar skogen å fastigheten torde genom den av justitierådet Alexanderson verkställda utredningen vara ådagalagt, att kronan avstått från allt anspråk på avkastningen av åbohemmans skog, med undantag i viss mån för ek och s. k. storverksträd. Detta undantag torde under nutida förhållanden ur kronans synpunkt vara av skäligen ringa värde.

Åborätten utesluter alltså, på nyssnämnda undantag när, varje möjlighet för kronan att under tiden för åborättens bestånd utnyttja fastigheten. Något vederlag för sina från fastigheten åtnjutna förmåner har åbon efter grundskatternas avskrivning ej att utgöra.

Vad angår kronans möjlighet att under egen disposition återbekomma en under åborätt upplåten fastighet, torde denna med nu gällande lagstiftning vara inskränkt till *dels* det fall, att fastigheten återvinnes till kronan på grund av vanhävd — något sådant fall lär icke under senare tid hava inträffat — och *dels* det fall, att åboätten utdör utan att den siste åbon förordnat om åborätten.

Med hänsyn till åbon lagligen tillkommande rättigheter och till det förhållandet, att kronan genom försäljning till skatte avstår allenast sin så gott som innehållslösa, formella äganderätt, synes den föreställningen, att kronan skulle genom skatteköpsförfarandet tillskyndas förlust, sakna grund.

Vid frågans behandling i riksdagen anförde andra lagutskottet (utlåtande nr 38) att, även om frågan om bolags rätt till skatteköp genom utredningen visats vara av mindre betydelse än man ursprungligen antagit, det emellertid syntes utskottet principiellt riktigast, att förbudet mot skatteköp alljämt upprätthölles beträffande bolag och med dem likställda rättsägare.

Under hänvisning till vad andra lagutskottet sålunda anfört anmälde riksdagen (skrivelse nr 316), att riksdagen för sin del beslutat att upphäva det genom kungörelsen den 17 oktober 1919 (nr 660) utfärdade, tills vidare gällande förbudet mot skatteköp utom såvitt anginge sådana hemman och lägenheter, som innehades av bolag och övriga juridiska personer.

I överensstämmelse med riksdagens beslut utfärdade Kungl. Maj:t den 6 juni 1930 kungörelse (nr 194) angående upphävande av förbud mot skatteköp i vissa fall.

Med utlåtande den 3 april 1939 har länsstyrelsen i Skaraborgs län överlämnat en till Kungl. Maj:t ställd, den 14 oktober 1938 dagtecknad skrift, däri aktiebolaget Västergötlands förenade kalkindustrier anhållit *dels* om tillstånd att utan hinder av bestämmelserna i kungörelsen den 6 juni 1930 till skatteköpa kronolägenheten Carlsfors nr 2, en äng, i Bergs socken, *dels ock* om tillstånd till förvärv av lägenheten jämlikt 4 § lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom.

Vid ansökningsen har fogats avskrift av länsstyrelsens i Skaraborgs län resolution den 4 februari 1938, utvisande att länsstyrelsen nämnda dag antagit sökandebolaget till ständig åbo å förenämnda kronolägenhet.

Bolaget har i ansökningsen och i en den 2 maj 1939 dagtecknad, till kammarkollegiet ställd skrift anfört i huvudsak följande. Bolaget vore sedan den 9 maj 1919 lagfaren ägare till vissa namngivna fastigheter, angränsande till den nu ifrågavarande kronolägenheten. Åborätten till denna lägenhet hade överlåtits å bolaget i samband med att bolaget förvärvat nämnda fastigheter. Å en av fastigheterna funnes de fyndigheter av kalksten och skiffer, med stöd av vilka tidigare bedrivits aluntillverkning samt — tills för några år sedan — framställning av bränd kalk vid det bolaget sedan den 1 juli 1918 tillhöriga Karlsfors kalkbruk. Kalktillverkningen kunde komma att återupptagas vid ändrade konjunkturen. Kronolägenheten Carlsfors nr 2, vilken hade en areal av 11 tunnland 6 kappland, hade använts såsom avstjälningsplats för det skrot av olika slag, som framkommit vid alun- och kalktillverkningen. Lägenheten vore på grund härav till större delen uppfylld av avfallshögar och vore icke tjänlig för jordbruksändamål. Användningen av lägenheten måste även i fortsättningen bliva densamma, enär någon annan disponibel plats för kalkstensskrot och skifferaska från kalkbrottet icke förefunnes. Härtill komme, att tillträde till den fastighet, å vilken fyndigheterna och kalkbruket vore belägna, icke kunde ernås annat än över kronolägenheten.

Vid länsstyrelsens utlåtande hava fogats yttranden från *jordbrukskommissionen i Skaraborgs län, Skaraborgs läns hushållningssällsks förvaltningsutskott, kommunalnämnden i Bergs socken och vederbörande landsfiskal*, vilka samtliga förklarar sig icke hava något att erinra mot bifall till framställningen. *Länsstyrelsen* har likaledes lämnat ansökningsen utan erinran.

Kammarkollegiet har den 1 mars 1941 avgivit infortrat utlåtande över ansökningsen och därvid överlämnat avskrifter av *dels* Kungl. Maj:ts brev den 19 juni 1804 angående upplåtelse av nu ifrågavarande område, *dels* kommerskollegii utslag den 17 april 1810 och Kungl. Maj:ts resolution den 25 juli

1811 angående anläggande av alunverk å samma område, dels ock kammarkollegiets skrivelse den 30 mars 1857 angående skattläggning av området ävensom två från sökandebolaget inkomna skrifter. I utlåtandet anför kollegiet:

Av handlingarna i ärendet framgår, att området i fråga, numera benämnt Karlsfors nr 2, från början upplåtits med villkor att detsamma skulle återfalla till kronoparken Billingen, därest den avsedda anläggningen nedlades. Sedermera har till utvidgning av området för anläggningen medgivits intagandet av två ytterligare områden, numera benämnda Karlsfors nr 1 och Åsmon nr 1. Samtliga tre lägenheter hava vid regleringen enligt kungl. brev den 10 september 1835, då kronoparken Billingen i övrigt fördelades mellan vissa hemman, upptagits bland sådana intäkter med oinskränkt besittningsrätt, som undantogos vid delningen. Åsmon nr 1 och Karlsfors nr 1 hava sedermera, trots det verket nedlagts, förklarats av innehavaren besittas med åborätt — Åsmon nr 1 enligt kammarkollegiets utslag den 27 december 1862 — samt skatteköpts. Nuvarande innehavaren av Karlsfors nr 2 har likaledes inrymts i åborätten till lägenheten, nämligen genom länsstyrelsens lagakraftvunna resolution den 4 februari 1938.

Sökanden är sålunda innehavare av ständig besittningsrätt till lägenheten, som enligt vad i ärendet blivit upplyst saknar annat värde än som den upplagsplats för avfall vid kalktillverkningen m. m., vartill den använts hittills, jämte det tillfartsvägen till kalkbruket går över lägenheten.

På grund av vad sålunda förekommit anser sig collegium böra tillstyrka framställningen.

*Departements-
chefen.*

I likhet med de i ärendet hörda myndigheterna tillstyrker jag medgivande av undantag från förbudet mot skatteköp såvitt angår ifrågavarande kronolägenhet. Härtill erfordras riksdagens medverkan. Vad angår det begärda tillståndet till förvärv av lägenheten jämlikt lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom, torde frågan härom böra i vanlig ordning prövas av Kungl. Maj:t, sedan frågan om rätt till skatteköp blivit slutligen avgjord.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att den av aktiebolaget Västergötlands förenade kalkindustrier med ständig åborätt innehavda kronolägenheten Karlsfors nr 2, en äng, i Bergs socken av Skaraborgs län må försäljas till skatte.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Lennart Hammarskiöld.